

POSTANOWIENIE

Dnia 11 czerwca 2008 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marian Kocon (przewodniczący)

SSN Teresa Bielska-Sobkowicz

SSN Jan Górowski (sprawozdawca)

w sprawie z urzędu J. C., R. C. i A. C. o unieważnienie aktu urodzenia,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 11 czerwca 2008 r.,
skargi kasacyjnej uczestników J. C. i R. C.
od postanowienia Sądu Okręgowego w Ś. z dnia 6 września 2007 r., sygn. akt II Ca (...),

**uchyla zaskarżone postanowienie i sprawę przekazuje Sądowi Okręgowemu w Ś.
do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Postanowieniem z dnia 14 listopada 2006 r. Sąd Rejonowy w W. unieważnił akt urodzenia nr (...)/87 sporządzony w Urzędzie Stanu Cywilnego w W. na nazwisko A. C., urodzona dnia 23 listopada 1986 r. w W., córka J. C. i R. C. z domu M., oraz wzmiankę dodatkową o sporządzeniu nowego aktu urodzenia o treści: „niniejszy akt zastąpiono aktem nr (...)/87. Akt sporządzono na podstawie art. 49 prawa o aktach stanu cywilnego”, wpisaną w akcie urodzenia nr (...)/1987 sporządzonym w tym samym Urzędzie na nazwisko M. W., urodzona 23 listopada 1986 r. w W., córka Z. W. i I. L. W. z domu S.

Ustalił, że wyrokiem z dnia 5 czerwca 2006 r., IV RC (...), Sąd Rejonowy w W. rozwiązał przysposobienie A. C. przez J. i R. małżonków C. orzeczone postanowieniem z dnia 24 lipca 1987 r., III Nsm (...). Oceniał, że skutkiem rozwiązania stosunku przysposobienia jest unieważnienie nowego aktu urodzenia osoby

przysposobionej, jak i w całości wzmianki dodatkowej o sporządzeniu nowego aktu urodzenia wpisanej do dotychczasowego aktu urodzenia przysposobionego, oraz że orzeczenie takiej treści jest obligatoryjne (art. 49 ustawy z dnia 29 września 1986 r. - Prawo o aktach stanu cywilnego, tekst jednolity: Dz. U. z 2004 r. Nr 161, poz. 1688, dalej „pr.a.s.c.”).

Apelację uczestników R. i J. C. Sąd Okręgowy w Ś. oddalił postanowieniem z dnia 6 września 2007 r., przyjmując za własne ustalenia Sądu pierwszej instancji oraz akceptując jego rozważania prawne. Podniósł, że stan cywilny osoby stwierdza się na podstawie aktów stanu cywilnego; opiera się on na zdarzeniu fizycznym, jakim jest urodzenie, które tworzy stosunek pokrewieństwa między wstępnymi zstępnymi oraz krewnymi w linii bocznej. Po sporządzeniu aktu mogą nastąpić zdarzenia mające wpływ na stan cywilny osoby, podlegające rejestracji w urzędach stanu cywilnego. Ponadto akty stanu cywilnego stanowią wyłączny dowód zdarzeń w nich stwierdzonych (art. 4 pr.a.s.c.); takim zdarzeniem jest zarówno orzeczenie o przysposobieniu, jak i o jego rozwiązaniu.

W skardze kasacyjnej opartej na naruszeniu przepisów prawa materialnego, tj. art. 3 w zw. z art. 49 ust. 3 ustawy pr.a.s.c. i art. 125 § 1 k.r.o., a także na naruszeniu prawa procesowego mającym wpływ na wynik sprawy, a to art. 144 § 1 k.p.c. w zw. z art. 510 § 2 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., jak również na naruszeniu art. 45 ust 1 i art. 47 Konstytucji wniósł, o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wbrew stanowisku skarżących, nieuzasadniony był zarzut naruszenia art. 144 § 1 k.p.c., gdyż nieznaną z miejsca pobytu uczestniczka A. C. była reprezentowana w postępowaniu przez kuratora sądowego. Jego wyznaczenie nastąpiło po uprawdopodobnieniu, że jej miejsce pobytu nie jest znane, i został nim adwokat, a więc profesjonalista. Dokonano też niezbędnych ogłoszeń, a kurator wziął udział w rozprawie. Należy podkreślić, że żaden przepis kodeksu postępowania cywilnego nie wyłącza możliwości ustanowienia kuratora dla strony, zamieszkującej za granicą, której miejsce obecnego pobytu nie jest znane (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 kwietnia 1978 r., III CRN 40/78, OSNCP 1978, nr 12, poz. 236).

Nie można natomiast odeprzeć zarzutu dotyczącego obrazu prawa materialnego. W razie rozwiązania przysposobienia pełnego, dokonanego wspólnie przez małżonków, sąd unieważnia w postępowaniu nieprocesowym nowy akt urodzenia oraz

wzmiankę dodatkową o sporządzeniu nowego aktu urodzenia wpisaną w dotychczasowym akcie urodzenia przysposobionego (art. 49 ust. 3 pr.a.s.c.). Takie rozwiązanie legislacyjne wynika z tego, że w wypadku przysposobienia przez małżonków, w sposób określony w art. 121 k.r.o., utajnienie pochodzenia dziecka nie jest całkowite. Zresztą po nowelizacji art. 48 pr.a.s.c. dokonanej ustawą z dnia 26 maja 1995 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 83, poz. 417) nie skreśla się nawet dotychczasowego aktu urodzenia przy adopcji całkowitej, a więc nierozwiązywalnej, tj. takiej na którą rodzice naturalni wyrazili anonimową zgodę (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 30 czerwca 1987 r. III CZP 32/87, OSP 1988, nr 10, poz. 225).

Z drugiej strony art. 126 k.r.o. regulujący konsekwencje rozwiązania przysposobienia wyraźnie stanowi, że przysposobiony zachowuje nazwisko nabyte przez przysposobienie oraz otrzymane w związku z nim imiona. Wprawdzie na zasadzie wyjątku można orzec na wniosek o powrocie przysposobionego do pierwotnego nazwiska i imienia (imion), niemniej jest to dopuszczalne tylko w wyroku rozwiązującym przysposobienie, co w omawianym wypadku nie miało miejsca.

W związku z tym należało odpowiedzieć na pytanie, w jakim stosunku pozostają art. 49 ust. 3 pr.a.s.c. do art. 126 k.r.o., w świetle bowiem treści aktu urodzenia nr (...)/1987, wynikającej z zaskarżonego orzeczenia, zainteresowana nazywa się M. W., a na podstawie kodeksu rodzinnego – A. C.

Już w dawnym orzecznictwie został utrwalony i pozostał aktualny pogląd, że akty stanu cywilnego stanowią jedynie rejestrację zdarzeń, które prawo nakazuje rejestrować i same przez się nie tworzą nowego lub odmiennego stanu prawnego (por. orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 29 grudnia 1947 r., C I 1941/47, PiP 1948, nr 8, s. 15; z dnia 16 listopada 1951 r., C 291/51, PiP 1952, nr 4, s. 672 i z dnia 1 grudnia 1953 r., II C 617/53, PiP 1954, nr 4, s. 724). Trzeba też pamiętać, że akty stanu cywilnego stanowią wyłączny dowód zdarzeń w nich stwierdzonych, a ich niezgodność z prawdą może być udowodniona jedynie w postępowaniu sądowym.

Rejestrację stanu cywilnego osób prowadzi się zarówno w interesie państwa, jak i w celu ochrony praw obywateli, które wynikają ze stosunków unormowanych w prawie rodzinnym. Te właśnie wartości przemawiają za rejestracją stanu cywilnego zgodnie z rzeczywistym stanem rzeczy (por. np. orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 8 listopada 1957 r., I CR 527/57, NP 1958, nr 9, s. 117).

Artykuły 47 – 49 pr.a.s.c. nie normują zasad i przesłanek prawnych oraz skutków przysposobienia i jego rozwiązania, gdyż te są wyczerpująco unormowane w kodeksie rodzinnym i opiekuńczym. Zawierają one natomiast regulacje kwestii techniczno-organizacyjnych związanych z orzeczeniami dotyczącymi przysposobienia w zakresie ich ujawnienia w księgach stanu cywilnego (por. uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 30 listopada 1994 r., III CZP 99/94, OSNC 1995, nr 3, poz. 41).

Artykuł 21 pr.a.s.c. stanowi, że jeżeli po sporządzeniu aktu stanu cywilnego następują zdarzenia mające wpływ na jego treść lub ważność, zmiany z nich wynikające wpisuje się do aktu w formie wzmianki dodatkowej. Podstawę jej wpisu stanowią prawomocne orzeczenia sądów, ostateczne decyzje, odpisy z akt stanu cywilnego, oraz inne dokumenty mające na to wpływ. Wzmianka dodatkowa służy więc zapewnieniu zgodności aktu stanu cywilnego ze stanem rzeczywistym, jeżeli po sporządzeniu aktu wystąpiły zdarzenia mające wpływ na jego treść, a więc gdy wymaga on odpowiedniego uzupełnienia. Innymi słowy, stanowi adnotację na marginesie aktu, zmieniającą, korygującą lub uzupełniającą treść poszczególnych elementów aktu bądź stwierdzającą nieważność aktu w całości lub wykreślającą poszczególne części jego tekstu albo stwierdzającą nieważność wcześniej wpisanej wzmianki.

Niewątpliwie – jak już zasygnalizowano - orzeczenie sądu o rozwiązaniu wspólnego przysposobienia przez małżonków, orzeczonego na podstawie art. 121 k.r.o. jest zdarzeniem stanowiącym podstawę do unieważnienia przez sąd nowego aktu urodzenia, jak również wzmianki dodatkowej o jego sporządzeniu wpisanej do dotychczasowego aktu urodzenia przysposobionego (art. 49 ust. 3 pr.a.s.c.). Gdy jednak sąd unieważnia nowy akt i stwierdza nieważność wzmianki w całości, to skutkiem dokonanych na podstawie takiego orzeczenia wpisów jest to, że osoba, co do której rozwiązano przysposobienie, pozostaje przy nazwisku i imieniu (imionach) wynikających z aktu urodzenia jeszcze sprzed przysposobienia. Stan ten odzwierciedla zatem jedynie stan cywilny tej osoby z chwili sporządzenia aktu „dotychczasowego” i zwykle - gdy nie zostało wydane orzeczenie o powrocie do nazwiska i imienia (imion) sprzed przysposobienia - nie przedstawia stanu aktualnego. Wynikający z takiego aktu stan cywilny stawałby się niezgodny z rzeczywistym stanem rzeczy, gdyby przysposobiony zachował nazwisko i imię (imiona) nabyte przez przysposobienie, pomimo jego rozwiązania (art. 126 § 2 k.r.o.). Z tej przyczyny, mając na względzie wskazany charakter przepisów Prawa o aktach stanu cywilnego, trzeba przyjąć, że

podstawą materialną orzeczenia sądu może być w tym wypadku tylko przepis kodeksu rodzinnego i opiekuńczego. Wchodzi wtedy w rachubę unieważnienie dotychczasowej wzmianki z pozostawieniem zastrzeżenia, że osoba, która była przysposobioną wspólnie przez małżonków, zachowała po jego rozwiązaniu nazwisko i imię (imiona) nabyte przez adopcję.

Występuje tu podobna sytuacja, jak w wypadku rozwiązania przysposobienia w stosunku do jednego z małżonków, przy dalszym jego istnieniu względem drugiego. Wtedy w dotychczasowym akcie urodzenia przysposobionego wpisuje się nie tylko wzmiankę o unieważnieniu wzmianki dodatkowej o sporządzeniu nowego aktu urodzenia, ale także wzmiankę o przysposobieniu wspólnie przez małżonków i o rozwiązaniu stosunku przysposobienia przez jednego z nich (por. orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 8 sierpnia 1967 r., I CR 120/67, OSNCP 1968, nr 12, poz. 210 i wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 października 1976 r., IV CR 399/76, OSNC 1997, nr 10, poz. 184).

Z tych względów orzeczono, jak w sentencji (art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.).